

REFORMATIE

terpanden van
in paard, tot hij
een eind maakt
place, place!
onzinnige ver-
wereldmacht en
ik vooral niet
nachten is de
n en gemeente-
die misschien
emeente feeste-
en onderprefect
nders voor den
d, die geduldig
chten, de Jobs-
len, gaat naar
rd". In Leiden
n stormpas ge-
ht en de gees-
wordt gemeld,
et te geraken,

e opgewonden-
heid van lager
kranten wilden
verknochtheid
eer nieuwsgie-
le van zulk een
lang niet allen
rt bij diens in-
teesten uit het
er een dof ge-
hooge staats-
en of wien het
te verwerven:
apellen, Johan
nelis van Hall,
eenige onder-
régime te aan-

ns volk onder
niet om op te
beneden haar
n Staatsgods-
de erkenning
zen, en in de
gij wilt, dat
ttisme, waarin
ootschappelijk
gen ging het
rk eenige hin-
e de waarheid
onomwonden
enbare vrien-
met de tucht
rft ze het oor-
wee niet aan.
t's lands kas-
tement uitge-
e kassen leeg
de Zuid-Hol-
Napoleon, dat
betaling der
lot luidt: „Zij
n het Oppen-
den, Uw wijze
enten te ver-
at des keizers
irdige en ge-
grootsten der
ve Majesteit,
koningin en
kste zegenin-
eer zich met
de meest ge-
esteit". Twee
ng Willem I
zaak; thans
stuurder der
en verhoord
den vervuld,
ruggegeven"
ars) zijn het,
kofferen met
Doorluchtig
nimmer zul-
oorzaamheid
zullen voor-
en Uw Door-
te betoonen."
zangen, wa-
en, spotver-
ding van ons
nu hij geen
en men zoo

kruiperig en slaafs zich boog toen men van hem afhankelijk was. Na den slag bij Leipzig en de daad van Van Hogendorp laat men den Nederlandschen leeuw los, en hoor dat beest eens brullen:

Nu missen zij hun Prooi, die hongerige
Wolven,
Zij kruipen in hun Hol, beducht van 't fel
geschreeuw
Van Hollands grimmig Dier, den lang-
getergden Leeuw.

Even verder:

En onze waterleeuw zal weer zijn schande
wreken,
Neen, neen, hij is niet dood, al wierd hij
lang getemd;
Maar tot een Franschen dans vond hij zich
niet gestemd.

Een ander vraagt:

Zouden Leeuwen
Liggen geeuwen
Als men hunne Welpen slacht?

En anoniem schrijver „slaat de hand aan den citer" en zingt dit zonderlinge rijm, dat meer weg heeft van een kermisdreun dan van een feestzang:

Wij drinken met een Patriot, Ha, ha,
Als hij nu maar erkent dat God, Ha, ha,
In al hun werk geblazen heeft,
En hartelijk roep Oranje leeft,
Ha, ha, van fal de ra la.

Nu we Oranje durven zingen,
Kan geen Fransche Arend dwingen;
't Roofgediert zit nu in 't nauw,
Onder Hollandsch Leeuw en klauw.

We laten deze vaderlandsche gevoelsontboezemingen voor wat ze zijn — te betreuren valt alleen, dat er zoo goed als geen spoor van te ontdekken viel, toen het de moeite waard was, zich anti-fransch en Oranje-lievend te toonen. Maar wat de kerk op dit terrein gepraesteerd heeft, is nog veel ergerlijker. Laf en slap voegde zij zich geheel naar den wensch der onderdrukkers; in een berijmde preek laat Ds E. Nauta zich in 1819 aldus hooren:

Wij mochten zelfs niet eens ons leed en
onzen nood
In 't openbaar, o God! uitstorten in uw
schoot:
In stilheid moesten wij des vijands trots
verduren,
Beweende onze ramp elk binnen zijne
muren;
Wij moesten, meer dan eens, met dien
gewelddenaar,
Onze offers brengen op het Godgewijd
altaar,
Tot dankbetuiging voor gelogen zegeprelen,
En tegen onzen wil geloften God betalen.

Dat is in nuchter proza: de Kerk zweeg in gebed en Woordverkondiging van den actueelen nood en plaatste zich buiten den tijd, en op keizerlijk bevel gingen de predikanten in den eeredienst God danken voor Fransche overwinningen, die naderhand bleken geen overwinningen geweest te zijn, terwijl hart en consciëntie hen verboden, den Heere daarvoor dank te brengen. De predikanten werden gedwongen, als waren ze Staatsambtenaren, den volgende politieke eed af te leggen: „Ik zweere en belove aan God op het Heilig Evangelie gehoorzaamheid en trouw aan de Regeering, door de constitutie van het Fransche Rijk gevestigd, te zullen beloven; Ik belove ook geene verstandhouding te zullen hebben, niet te zullen bijwoonen, eenige raadplegingen, in geene factie binnen of buiten 's Lands te zullen deelen, welke met de openbare rust strijden zij, en dat, wanneer ik in mijne gemeente of elders bevinden mocht, dat het een of ander ten nadeele van den Staat ondernomen wierd, ik zulks aan de Regeering zal kenbaar maken". Dus: volledige onderwerping aan de Fransche tirannie, en bovendien de belofte, trouw den verrader te zullen spelen. Het aantal predikanten dat liever dan zulk een schandelijke eed af te leggen zich door het Fransche bewind lieten „staken" was naar verhouding gering.

Leggen wij daarnaast de reacties der Kerk tijdens de Deutsche bezetting, dan springe het verschil in 't oog. Van de synode der Gerefor-

meerde Kerken hadden wij zeer zeker fierder en vaster houding verwacht en mogen verwachten. De Kerken hadden recht op kloeker geluid en meer principiële leiding. De kerkeraden waren de synode in eenig opzicht vooruit, b.v. ten aanzien van de houding der Kerk tegenover den arbeidsdienst. Maar wij danken God, dat Hij den ambtsdragers getrouwheid gaf tegenover den N.S.B., ook al was bekend, dat het censureren van hen, die principieel deze beweging waren toegedaan, den Duitschers 'n doorn in 't oog was, wij zijn dankbaar dat God aan zoo veel predikanten genade gaf, niet te zwijgen waar spreken plicht was, al was daaraan voor velen verbonden de weg naar het concentratiekamp, die voor niet weinigen geworden is de weg des doods; wij danken God dat de gehoorzaamheid in de Kerk samenging met en voor anderen de prikkel was tot gehoorzaamheid in den Staat. En wat er aan illegale actie, door leden en niet-leden der Kerk gedaan is, legt onduidelijk getuigenis af, dat de vrijheidsleus uit den Franschen tijd zich na 130 jaar verdiept heeft tot een vrijheidsdorst, die ter bevrediging geen offers te zwaar heeft geacht.

P. DEDDENS.

BRIEVEN

aan een jongeren tijdgenoot

Nr. 16.

Amice,

Als ik me niet al te zeer vergis, zag ik je verleden week op die voorlichtingsvergadering. Je weet wel — ik bedoel de bijeenkomst ter bespreking van de kwestie der vrijmaking en van wat daarmee samenhangt.

Weet je nog van het vragen stellen? Ja, natuurlijk. Je herinnert je vast en zeker ook dien dominee, die met zwaar geluid zich op gaf voor de vragenstelling. Hij was, wat je noemt „synodaal" d.w.z. hij had, vond hij, niets te maken met die kandidaten, die door „zijn" kerk verbannen waren van den preekstoel, en al die anderen, die dwarsdrijvers, zooals hij het (vóór en na de vergadering) uitdrukte.

Nou dan, één vraag is me bijzonder goed bijgebleven van den dominee. De „vrijgemaakte" spreker — weet je nog? — had in zijn rede den staf gebroken over de synodale onderscheiding van „vollen" en „niet-vollen" doop, van „wezenlijken" en „niet-wezenlijken" doop, van sacramenten, die „echt sacramenten zijn" (of die „echte sacramenten zijn") en sacramenten, die „het niet echt" (of „geen echt") zijn. Hij vertelde, dat al die geleerde heeren van de synode, en de brochureschrijvers van die zijde, b.v. ds J. Dijk enz., steevast beweerden:

als er geen inwendige aanwezig genade is, dan is de doop geen volle doop, geen wezenlijke doop; dan is de doop niet een wezenlijk sacrament, want het sacrament is pas echt sacrament wanneer het de inwendige aanwezige genade beteekent en verzegelt. Ja, hij had het nog over een brief van dr F. W. Groshede, die in een mededeeling over de handelingen der synode terzake van cand. Schilder precies hetzelfde zou hebben gezegd. Niet als de meening van hemzelf slechts, doch als die der synode.

Je weet 't nog wel, denk ik. En dan weet je ook nog, hoe de vraagstellende dominee den spreker op 't lijf viel met deze opmerking:

Maar geachte spreker — van elders —, hoe kunt u dat nu weerspreken? Er staat toch ook in de belijdenis, dat Judas en Simon de toevenaar de WAARHEID van het sacrament niet ontvingen, al ontvingen ze wel het sacrament? U ziet dus toch zeker nu wel, dat die beide menschen niet het ware sacrament ontvingen? Niet het volle? Niet het wezenlijke?

Ik wil eerlijk opbiechten, m'n waarde, dat ik onder het spreken van den dominee-vragen-steller, eventjes dacht: ja, dat zal een karwei zijn voor onzen spreker, daar uit te komen! Het zat me zóó dwars, dat ik maar nauwelijks hoorde, wat hij antwoordde. Eén ding weet ik er nog van: hij zei zoo langz zjn neus weg, dat volgens de belijdenis er toch maar stond, dat Judas en Simon het sacrament ontvingen, en dat er volgens den dominee-vraagsteller, en volgens de synodale heeren, had moeten staan: het schijn-sacrament, het niet-wezenlijke, het niet-volle sacrament. En zoo. Ik heb daar even over nagedacht, want ik vond het nogal wieses. En toen is me onder het prakkiseren de rest ontschoten.

Maar die rest, daar heb ik nog zelf eens over nagedacht.

Ik wou je een voorstel doen.

Laten we eens een echt synodalen broeder gaan opzoeken. Bijv. dr Hommes, die tegen de „bezwaarden" van leer trekt in de Kerkbode. Dan gaan we hem vragen: dr Hommes, hier in Middelburg, dat altijd zoo mooi is geweest, hangen aan den wand verscheiden afbeeldingen van de Abdi, den Langen Jan (je weet wel: dat is die lange toren), het Stadhuis, niet? Hij zal zeggen: ja jongens, kijk maar, ook ik heb ze aan den muur. Ik zie hem al weemoedig staren. Dan moet jij vragen: dominee, was die schilderij, die ets, die crayonteekening van de Abdi, den Langen Jan, het Stadhuis, in Januari 1940 een echte schilderij? Een volle ets? Een wezenlijke tekening? Ik denk, dat het antwoord bevestigend zal zijn. Dan zal ik vragen: dominee is die schilderij ook nu nog echt? die ets ook nu nog vol? die tekening ook nu nog wezenlijk? Ik denk, dat de dominee me dan zal zeggen: vriendje, je bent nou aan 't zeuren; want natuurlijk blijven die afbeeldingen echt, vol, wezenlijk, waar, want ze zijn heelemaal niet verknood; de schilder heeft er niets aan veranderd, de teekenaar heeft geen enkel

lijntje scheefgetrokken, hoe kom jij toch aan zoo'n zotte vraag?

En als hij dit aan me vraagt, zal ik hem vertellen van den synodalen vragen-stellenden-dominee uit onze vergadering-van-voorlichting. Ik zal dan dr Hommes verzoeken mij te antwoorden, want ook hij blijkt te vinden, dat de preekstoelen van de kerkgebouwen, waarop Hij mag staan, van Godswege MOETEN gesloten blijven, b.v. voor candidaat Schilder, die volgens dr Groshede door de synode in strijd met de belijdenis werd bevonden. Hij scheurde niet, maar werd afgescheurd — van dr Hommes' preekstoel, waarop de Heere liet. Ik zal den vurigen synode-verdediger Hommes, — of anders gaan we maar naar ds Oussoren toe — vragen:

Dominee, in Januari 1940 was de Abdi vlak bij dat schilderij, niet? En de Lange Jan vlak bij die ets, is 't niet zoo? En het Stadhuis vlak bij die crayonteekening, hèt?

Verwacht antwoord: ja.

Dan ga ik verder met vragen.

Dominee, die schilderij was dat de Abdi zelf? Die ets de Lange Jan zelf? Die tekening het Stadhuis zelf?

Verwacht antwoord: jij bent een zot, ouwe knaap. 't Stadhuis, de Lange Jan, de Abdi waren van steen, die afbeeldingen evenwel van linnen, papier, olie, potloodzwart.

Dan ga ik verder:

Dominee, was dan soms de Abdi de WAARHEID van het (slechts afbeeldende) schilderij? En de Lange Jan, was die de WAARHEID van die (afmalende) ets? En dat Stadhuis de WAARHEID van de potloodteekening?

Vermoedelijk antwoord: ja, natuurlijk, goeie vriend; jij moet nog een beetje doen aan aesthetica, en 'n beetje snappen van de ouwerwetsche nederlandse taal, die b.v. dat portret van je meisje daar in je binnenzak maar een afbeelding noemt, doch haar zelf de waarheid van het portret.

En dan ga ik door:

Dominee, ik had het straks over Januari 1940. 't Is nu Juli 1945, vlak vóór zitting nummer zóó en zóóveel (en dan nog wat) van Uw synode (maar misschien kan ik dat beter weglaten). Is nu, op DIT oogenblik die schilderij nog een ECHTE schilderij, die ets nog 'n WARE ets, die tekening nog 'n wezenlijke tekening?

Mogelijk antwoord: mannetje, nou ga je zeuren; dat heb ik je al verteld, en ik moet heusch gaan schrijven voor de kerkbode. Dus.....

En dan stel ik m'n laatste vraag:

Dominee, in Januari 1940 was de WAARHEID van de schilderij, van de ets, van de tekening aanwezig bij de afbeelding zelf. De burgemeester van Middelburg „had" ze, om zoo te zeggen, allebei: het beeld en deszelfs „waarheid". Vandaag, Juli 1945, „heeft" de burgemeester de Abdi, den Langen Jan, het Stadhuis niet meer. Maar nog wel de afbeelding! En alleen die afbeelding. Niet haar „waarheid"! Nou zegt U, dat toch de schilderij een WAAR en een VOL BEELD gebleven is! Dat zegt U van een beeld van een Abdi, die weg is, van een Langen Jan, die erg bekort is, van een Stadhuis, dat verwoest is. Zou U dan ook niet in de kerkbode gaan schrijven, dat Uw professoren Ridderbos en Groshede en zoo, hun leerlingen moeten beschermen tegen — hemzelf? Die leerlingen, zoover ze n.l. niet zoo redeneeren als U, zeggen: de Waarheid van het teken kan ontbreken, maar het blijft toch een waar teken. Maar dr Ridderbos en dr Groshede verklaren dan (als ik den synodalen vraagsteller-dominee bij ons goed begrijp): Er uit jij, je mag niet preeken vanwege den Koning der Kerk. En ik dacht eigenlijk, dominee, dat die kandidaten nèt zoo denken over Gods schilderijen (de sacramenten zijn immers tekeningen!) als U over die menschen-schilderijen. En dan moeten we bovendien nog hieraan denken ook: die Lange Jan, die Abdi, dat Stadhuis, ze zijn weg. Maar de schatten van den doop, en de Christus, die de waarheid van het sacrament is, die zijn heelemaal niet weg; die blijven, onverschillig of men ze aanneemt, of niet.

Hoe zit het nu?

Hoe op die vraag het antwoord zal uitvallen, weet ik niet. Maar ik reken toch op een vriendelijk afscheid: dag vriend, dag vriend, wil je nog een souvenir meenemen? Hier heb je een gratis exemplaar van mijn jongste preek over de volledige capitalatie van den menschelijken geest. Dag hoor.

En als we dan op straat staan, dan zoeken wij in Middelburg een synodalen notaris op, die zal daar wel wezen, denk ik. Bij dominee Hommes praatten we over een beeld en deszelfs „waarheid". Bij den notaris gaan we dan spreken over een zegel en deszelfs „waarheid". We werken met verandering van wat te wijzigen is, precies hetzelfde vragenlijstje weer af. En als dan ook de notaris zegt, dat een zegel op een testament een ECHT en VOL zegel blijft, ook al wil de bij testament aangewezen erfgenaam geen rooien duit van de „waarheid" van het zegel accepteerden, nou dan gaan we samen, dacht ik zoo, naar onzen vragenstellenden synodalen dominee toe; we vertellen hem van het interview met dominee en notaris, en vragen hem, of hij niet z'n preekstoel — die eigenlijk heelemaal niet van hem is, maar van de gemeente, en dus van Christus — niet moet vrij-maken. Vrij-maken VAN hemzelf, n.l. als synodaal-geïsoleerden-dominee. Vrij-maken VOOR de dwaselijk eraf gehouden professoren, dominees, kandidaten, n.l. als met hem kerkelijk-te-associeeren preekstoelgenooten.

Misschien blijft de dominee zijn pijpje rooken, z'n tuintje harken, en verder niks doen, zóó, als de ouwe Sikkelt het type eens, nijdig genoeg, maar toch profetisch, beschreef.

Maar zeg, hoe 't ook afloopt, vind jij dat synodale gepraat over de tekenen en zegelen, die sacramenten heeten, niet, nou ja, onkundig? En daarom 'n ramp? Zal 'nageslacht niet zijn hoofd schudden over zóóveel onkunde? En haast?

Verwacht antwoord: een nieuwen professor in Kampen; die precies naspreekt, wat onze dr Hommes eigenlijk tegenspreekt. En die den naam Schilder — professor en candidaat — nog verder uitwisch van wege den althans kerkelijken steun van dr N. J. Hommes en zoo.